

Schiere iem'n uut Schier

(Gronings: "Mooie bijen van Schiermonnikoog")

Jan Smit, Peter Megens & Arjan van der Veen.

Inleiding

Van Schiermonnikoog zijn tot dusver 47 soorten bijen bekend (Koeman-Kwak 1973, Lefeber 1983, Peeters et al. 1999). Op zaterdag 25 augustus hebben de auteurs een excursie gemaakt

naar dit eiland, vanuit Ulrum (Groningen), waar het insectenweekend van de landelijke insectenwerkgroep van de KNNV werd gehouden. Van de Vereniging Natuurmonumenten had de landelijke insectenwerkgroep een vergunning gekregen voor het vangen van insecten op dit eiland. Het weer was die dag prima voor aculeaten; zon, ruim 28° en geen wind. We hebben gegevens verzameld tussen 10.30 uur en 15.30 uur.

Onze zoektocht is begonnen bij de stukjes kwelder ten oosten van de pier waar de pont aankomt (AC 209-610). Vandaar zijn we verder getrokken naar de Kobbeduinen, bij het peilhuisje (AC 210-611). Daar hebben we ook een deel van de vlakbij gelegen kwelders bezocht (AC 211/212-611). Op de kwelders is voornamelijk gezocht op zulte en lamsoor, op witte klaver is een werkster van de moshommel verzameld.

In de Kobbeduinen zelf is voornamelijk gezocht op min of meer kale zandplekken en op de bloeiende akkermelkdistel. In tabel 1 staan de vangsten van deze plekken onder "Oost". Van dit duingebied zijn we naar het westelijke deel gefietst, via het fietspad aan de noordkant. Onderweg hebben we op bloeiende engelwortel wel wespen verzameld, maar geen bijen. In de duinen op West-Schiermonnikoog hebben we op een plek gekeken, die slechts een enkele bij opleverde (AC 204-610). Daarna zijn we naar het overgangsgebied van de kwelders en de duinen aan het eind van de dijk gegaan (AC 206-609), waar we nog wel het een en ander verzameld hebben. Hier is voornamelijk gevangen op zulte en enkele exemplaren op rolklaver. De vangsten van deze beide plekken worden in de tabel vermeld onder "West".

Waarnemingen

Bij determinatie van de vangsten en vergelijking met de verspreidingskaartjes in de "Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen" (Peeters et al. 1999) bleek dat we ook soorten hadden, die niet eerder van Schiermonnikoog gemeld zijn. We hebben die dag op het eiland in totaal 20 soorten bijen verzameld. Hiervan waren er 16 reeds bekend van dit waddeneiland, 4 soorten zijn nieuw; *Epeolus cruciger*, *Epeolus variegatus*, *Halictus tumulorum* en *Sphecodes gibbus*. Een overzicht van de tot nu toe bekende soorten staat in tabel 1, aangevuld met de vangsten van die dag. In de tabel is dezelfde verdeling in tijdvakken aangehouden als in Peeters et al. (1999). Bij de vermelding van de vangsten van 25 - 8 - 2001 zijn de vrouwtjes (v), werksters (w) en mannetjes (m) aangegeven, met erachter het aantal indien er meer dan één exemplaar is gevangen.

Tabel 1. Bijen van Schiermonnikoog.

Soort ¹	na 1980	vanaf '50 tot '80	voor '50	25 - 8 - 2001	
				Oost	West
<i>Andrena barbilabris</i>	x	x	-	-	-
<i>Andrena haemorrhoa</i>	-	x	-	-	-
<i>Andrena ruficrus</i>	-	x	-	-	-
<i>Andrena wilkella</i>	x	-	-	-	-
<i>Bombus bohemicus</i>	x	-	-	-	-
<i>Bombus distinguendus</i> ²	-	x	-	-	-
<i>Bombus hortorum</i>	x	-	-	w	-
<i>Bombus humilis</i>	-	-	x	-	-
<i>Bombus jonellus</i>	x	-	-	-	-
<i>Bombus lapidarius</i> ²	-	x	-	-	-
<i>Bombus lucorum</i>	x	-	-	vm	m
<i>Bombus muscorum</i>	x	-	x	wm	-
<i>Bombus pascuorum</i>	x	x	-	w	-
<i>Bombus pratorum</i>	x	-	-	-	-
<i>Bombus sylvestris</i>	-	x	-	-	-
<i>Bombus terrestris</i>	-	x	-	-	-
<i>Coelioxys conoidea</i>	x	x	-	-	-

Soort ¹	na 1980	vanaf '50 tot '80	voor '50	25 - 8 - 2001	
				Oost	West
<i>Coelioxys inermis</i>	-	x	-	v2	-
<i>Coelioxys mandibularis</i>	-	x	-	-	v
<i>Colletes cunicularius</i>	x	x	x	-	-
<i>Colletes fodiens</i>	x	x	-	-	-
<i>Colletes halophilus</i>	x	-	-	v2m3	v2m4
<i>Colletes impunctatus</i>	-	-	x	-	-
<i>Colletes marginatus</i>	x	x	x	-	-
<i>Dasypoda hirtipes</i>	x	x	x	-	-
<i>Epeolus alpinus</i>	-	x	-	-	-
* <i>Epeolus cruciger</i>	-	-	-	v	-
* <i>Epeolus variegatus</i>	-	-	-	v	-
* <i>Halictus tumulorum</i>	-	-	-	-	v2m3
<i>Hoplitis claviventris</i>	x	x	-	-	-
<i>Hoplitis leucomelana</i>	-	x	-	v2	-
<i>Hylaeus brevicornis</i>	x	x	-	v2	-
<i>Hylaeus communis</i>	-	x	-	m	-
<i>Hylaeus confusus</i>	x	x	x	v	-
<i>Hylaeus gibbus</i>	x	x	-	v	-
<i>Hylaeus hyalinatus</i>	-	x	-	-	-
<i>Hylaeus pectoralis</i>	-	x	-	-	-
<i>Lasioglossum leucozonium</i>	x	x	-	vm3	m
<i>Megachile centuncularis</i>	x	-	x	-	-
<i>Megachile circumcincta</i>	x	-	-	-	-
<i>Megachile leachella</i>	x	x	-	-	-
<i>Megachile maritima</i>	x	x	x	-	-
<i>Megachile versicolor</i>	x	x	-	v2	-
<i>Megachile willughbiella</i>	x	x	-	v	m2
<i>Nomada alboguttata</i>	-	x	-	-	-
<i>Nomada ruficornis</i>	x	-	-	-	-
<i>Osmia maritima</i>	x	x	-	-	-
<i>Sphecodes albilabris</i>	x	x	-	-	vm
* <i>Sphecodes gibbus</i>	-	-	-	m2	-
<i>Sphecodes miniatus</i>	-	x	-	-	-
<i>Stelis ornatula</i>	-	-	x	-	-

¹ nomenclatuur volgens Michener 2000

² literatuuropgave Koeman-Kwak (1973), niet in Peeters et al. (1999)

* = nieuw voor dit eiland

Opmerkingen bij de nieuwe soorten voor het eiland.

Epeolus cruciger

Wat de waddeneilanden betreft is deze soort recent bekend van Terschelling. Van Ameland is de soort bekend uit de jaren tussen 1950 en 1980 en van Texel van voor 1950. Van het vasteland van Friesland en Groningen is deze soort alleen bekend van de oostelijke zandgronden. De belangrijkste gastheer voor deze parasitaire viltbij is *Colletes succinctus*. Een kleine vorm parasiteert bij *Colletes marginatus*. De heizijdebij (*C. succinctus*) is niet op Schiermonnikoog waargenomen, de donkere zijdebij (*C. marginatus*) wel.

Epeolus variegatus

Recent is deze soort op Texel aangetroffen, van Ameland zijn er alleen vangsten uit de jaren tussen 1950 en 1980. Van het vasteland van Friesland en Groningen was deze soort eveneens niet bekend. De dag na ons bezoek aan Schiermonnikoog (26-8-2001) is er van deze viltbij een vrouwtje gevangen in de provincie Groningen, in het Lauwersmeergebied op de

Ballastplaat. De belangrijkste waard voor deze parasitaire bij is *Colletes daviesanus*, andere gastheren zijn: *Colletes fodiens*, *Colletes similis* en *Colletes halophilus* (Westrich 1989). Het exemplaar dat op Schiermonnikoog is gevangen, werd aangetroffen bij een steil zandwandje, waarin zich nesten bevonden van *Colletes halophilus*. Dit samen voorkomen is in Engeland reeds eerder waargenomen, in ons land tot dusver niet (Peeters et al. 1999).

Halictus tumulorum

Deze metallic groene groefbij is recent bekend van Terschelling, van Texel alleen uit de jaren tussen 1950 en 1980. In de provincies Friesland en Groningen is deze soort sporadisch waargenomen.

Sphecodes gibbus

Van deze woekerbij zijn recent gegevens bekend van Texel en van Terschelling. Van het vasteland van Friesland zijn alleen recente waarnemingen bekend van de grens met Drenthe. Van de noordelijke kuststrook van Groningen is wel een recente waarneming bekend. Deze parasitaire bij heeft als gastheer voornamelijk bijen van het genus *Halictus*. Hiervan is alleen de soort *H. rubicundus* bekend uit de omgeving van Schiermonnikoog, namelijk van Terschelling en noord-Groningen. Westrich noemt ook *Andrena vaga* en *Colletes cunicularius* als waard, hiervan komt *Colletes cunicularius* op Schiermonnikoog voor.

Slotopmerking

Het totaal aantal soorten dat we met drie aculeatenliefhebbers hebben gevangen en waargenomen is niet echt hoog. Dit heeft uiteraard te maken met het feit dat de soorten van het voorjaar en de (voor)zomer al waren uitgevlogen. Bovendien bloeiden er in de duinen nog maar weinig planten, waar de aculeaten hun voedsel op konden zoeken. Daarnaast hebben we niet in het dorp zelf gekeken op bijvoorbeeld tuinplanten. Aan de hommels is ook geen extra aandacht besteed, hetgeen voor een goed beeld van het aantal soorten wel noodzakelijk zou zijn geweest.

Literatuur

- Koeman-Kwak, M., 1973. De bestuiving van *Pedicularis palustris* L. door hommels (*Bombus* Latr.) op Schiermonnikoog. – Doctoraalverslag Planteneecologie, Rijksuniversiteit Groningen: 1-25.
- Lefebvre, V., 1983. De aculeaten van ons Waddendistrict I. De bijen (Hym.: Apoidea). – Ent. Ber. Amst. 43(3): 33-39.
- Michener, C.D., 2000. The bees of the world. – John Hopkins University Press, 913 p.
- Peeters, T.M.J., I. Raemakers & J. Smit, 1999. Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen (apidae). – European Invertebrate Survey, Nederland, 226 p.
- Westrich, P., 1989. Die Wildbienen Baden-Württembergs. – Ulmer, Stuttgart, 972 p.